

Мазур Єлизавета Сергіївна
студентка 2 курсу магістратури , педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Сойко Інна Миколаївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС РОЗВИТКУ КРИТИЧОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У сучасному світі людина, яка володіє критичним мисленням, здатна швидко та ефективно вирішувати різноманітні завдання. Сучасна освітня модель спрямована на розвиток особистості через формування необхідних життєвих компетенцій. Впровадження нових освітніх технологій, орієнтованих на особистість, під час уроків читання, на нашу думку, є передумовою для активної пізнавальної діяльності учнів. Такі нестандартні, цікаві та творчі методи роботи пробуджують у дітей інтерес до навчання, сприяють їх емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку. Однією з таких технологій, яка не лише допомагає учням засвоїти необхідні знання, але й сприяє розвитку їх особистісних якостей, є технологія формування критичного мислення. Розвиток критичного мислення – стратегія універсальна, міждисциплінарна, дозволяє отримати такі освітні результати, як уміння працювати у різних галузях знань; здатність висловлювати свої думки усно і письмово, чітко та коректно стосовно оточуючих; формувати особисту точку зору на підставі осмислення різного досвіду, ідей та уявлень; вирішувати проблеми; самостійно займатися власною освітою; вміння співпрацювати та працювати у групі. Саме тому очевидно є життєва необхідність критичного мислення для вітчизняної освітньої системи.

У Державному освітньому стандарті початкової освіти (2018), Концепції Нової української школи (2018) критичному мисленню, як важливій компетенції школярів, надається велика значущість. Крім того, рекомендації щодо розвитку критичного мислення в учнів початкової школи деталізовані в Законах України «Про вищу освіту» (2014 р.) [6], «Про освіту» (2017 р.) [3], Державній національній програмі «Освіта» «Україна ХХІ століття» [2], Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки та інших нормативних документах, які визначають основні напрями розвитку мовленнєвих навичок молодших школярів.

Метою дослідження – теоретично обґрунтувати ефективність використання інноваційних технологій під час розвитку критичного мислення на уроках української мови.

Фундаментальні положення зарубіжної та вітчизняної педагогіки щодо розвитку критичного мислення у молодших школярів представлені в роботах таких дослідників, як К. Баханова, І. Большакова, І. Бондарук, Б. Блум, и О. Варзацька, М. Вашуленко, М. Векслер, Р. Джонсон, Д. Клустер, В. Мисан, О. Пометун, О. Савченко, І. Суценка, Л. Терлецька та інші. Формування критичного мислення у молодших школярів у процесі навчання аналізує О. Белкіна-Ковальчук. Роль критичного мислення у формуванні учнівських компетенцій вивчає Л. Корінько (Волошенюк). Технологію розвитку критичного мислення в освітньому процесі характеризують В. Козира та Г. Ярош. Медіаграмотність та критичне мислення у початковій школі досліджують О. Волошенюк, Г. Дегтярьова, В. Іванова та інші.

Сучасний розвиток суспільства та модернізація Нової української школи вимагають удосконалення змісту і методик педагогічної освіти в Україні. Початкова школа повинна грати ключову роль у всебічному розвитку учнів, формуванні загальнолюдських цінностей і досвіду, а також у підготовці молодших школярів до швидких змін у суспільстві. Вона має сприяти розвитку самостійного, критичного і творчого мислення, а також здатності генерувати нові ідеї.

Мислення – це внутрішній, природний процес існування людини, який у літературі зазвичай описується як особливий вид теоретичної та практичної діяльності. Це процес, що включає в себе систему дій та операцій орієнтовно-дослідницького, перетворювального та пізнавального характеру. Критичне мислення, в свою чергу, зосереджене на діяльності, мисленні, текстах, вчинках і соціальних феноменах. Воно полягає в пошуку помилок, протиріч і невідповідностей у міркуваннях і діях. Щоб мислення стало критичним, воно повинно бути оцінене за публічними критеріями та стандартами, потрапити в поле комунікації.

Загальною рисою різних підходів до визначення поняття «критичне мислення» є те, що його розглядають як багаторівневий процес, причому комплексно, враховуючи педагогічні, методичні, когнітивні, філософські та інші аспекти. Варто також зазначити, що в повсякденній мові термін «критичне» часто асоціюється з негативним ставленням до чогось. Таким чином, для багатьох людей критичне мислення пов'язане з суперечками, дискусіями і конфліктами.

Сучасні виклики спричинили розробку концептуальних основ реформування загальної середньої освіти, що знайшло своє відображення в Концепції Нової української школи (2016 р.) [6] та Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) [3]. Ці документи підкреслюють необхідність не лише надавати учням знання, але й розвивати їх здатність застосовувати ці знання в реальному житті. Головною метою освітньої реформи є підвищення якості освіти. У початковій освіті основним завданням є всебічний розвиток дитини, її здібностей, талантів, компетентностей та ключових умінь з урахуванням вікових і психофізіологічних особливостей, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. У продовження цієї думки зазначено, що найважливішим результатом початкової освіти є

здорова, мотивована до навчання дитина, яка має дослідницьке ставлення до життя, вміє навчатися з різних джерел, критично оцінює інформацію, відповідально ставиться до себе та інших, усвідомлює свою роль як громадянина України. Основним напрямом модернізації сучасної освіти є оновлення змісту та форм навчання. Школа повинна готувати учнів до життя, надаючи базові знання, розвиваючи ключові та предметні компетентності, а також вміння працювати в команді та ефективно вирішувати проблеми.

Сучасний освітній процес у початковій школі, повинен поєднувати традиційні та інноваційні освітні технології. Особливу увагу слід приділити технології розвитку критичного мислення молодших школярів, яка спрямована на спільну діяльність вчителя та учнів, активну участь самого учня, а також створення сприятливих педагогічних умов для реалізації ключових компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти (2018 р.) та Типовими освітніми програмами Нової української школи.

Інноваційні технології включають нові методики, підходи та засоби навчання, які допомагають вчителям і учням досягати кращих результатів у навчанні. До них належать інтерактивні методи, використання цифрових ресурсів, мультимедійних матеріалів, технології змішаного навчання та методи проектної діяльності. Використання інновацій дозволяє учням не тільки засвоювати нову інформацію, а й критично осмислювати її, аналізувати факти та формувати власну позицію. Критичне мислення включає вміння ставити питання, об'єктивно оцінювати інформацію, виявляти суперечності та знаходити обґрунтовані відповіді. На уроках української мови розвиток критичного мислення проявляється у здатності учнів аналізувати тексти, розуміти приховані смисли, робити висновки, висловлювати та аргументувати свої погляди. Такі навички особливо важливі в умовах сучасного інформаційного суспільства, де критичне мислення допомагає орієнтуватися в інформаційних потоках та уникати маніпуляцій.

Використання інноваційних технологій на уроках української мови допомагає формувати в учнів критичне мислення за допомогою:

- інтерактивних методів навчання. Методи, які передбачають активну взаємодію учнів з матеріалом, сприяють розвитку аналітичних навичок. Це можуть бути дискусії, дебати, рольові ігри та аналіз ситуацій. Наприклад, під час обговорення певного тексту чи літературного твору учні можуть ставити запитання, обговорювати свої позиції й аргументувати їх, аналізуючи не лише поверхневий зміст, але й приховані смисли, мотиви та ідеї;

- використання цифрових ресурсів. Використання платформ для створення інтерактивних завдань (як-от Kahoot!, Quizlet або Google Classroom) дозволяє вчителям створювати тестові завдання, які вимагають від учнів не просто механічних відповідей, а й аналітичних суджень. Цифрові ресурси дозволяють створювати квізи, вікторини, а також інтерактивні завдання для аналізу текстів і обговорення;

- застосування технології змішаного навчання. Ця технологія передбачає поєднання традиційного та онлайн-навчання, що дозволяє учням самостійно опрацьовувати матеріал, отримувати додаткові ресурси для аналізу та

досліджень, а на заняттях обговорювати отримані знання, задавати питання, обґрунтовувати свої думки. Так, на уроках української мови учні можуть опрацьовувати тексти вдома за допомогою відеороликів або електронних підручників, а потім спільно аналізувати їх на уроці;

– метод проектної діяльності. Проекти дозволяють учням глибше досліджувати обрану тему, працюючи з різними джерелами інформації, критично оцінюючи та систематизуючи дані. Наприклад, на уроках української мови учні можуть створювати проекти на теми, пов'язані з українською літературою чи культурою, проводити дослідження та представляти свої висновки у вигляді презентацій чи відеороликів;

– використання мультимедіа. Мультимедійні матеріали – відео, аудіо, інтерактивні презентації – також сприяють розвитку критичного мислення. Наприклад, перегляд відео на задану тему може супроводжуватися питаннями для аналізу та обговорення, що стимулює учнів ставити запитання, шукати зв'язки між подіями та обґрунтовувати свою думку.

Отже, використання інноваційних технологій на уроках української мови відкриває нові можливості для розвитку критичного мислення учнів. Інтерактивні методи, цифрові ресурси, змішане навчання, проекти та мультимедіа сприяють не тільки засвоєнню знань, але й формуванню вмінь аналізувати, ставити запитання, відстоювати свою точку зору та розуміти погляди інших. Це підвищує ефективність навчання та готує учнів до життя в інформаційному суспільстві, де критичне мислення є однією з ключових навичок. Інноваційні технології допомагають зробити уроки української мови цікавішими та кориснішими, створюючи середовище, в якому кожен учень може розвивати свої здібності до критичного осмислення інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вукіна Н. В. Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. Критичне мислення: як цьому навчати: науковометодичний посібник. Харків : Книгоспілка, 2017. 190 с
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») URL.: http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjos.htm (дата звернення: 21.10.2024).
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu><https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osvitipochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 20.10.2024) .
4. Закон України «Про вищу освіту» / Закон від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>. (дата звернення: 21.10.2024).
5. Закон України «Про освіту» URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu> (дата звернення: 21.10.2024).
6. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity%20education%20%20zagalnaserednya/uasch2016/koncze-pcziya> (дата звернення: 21.10.2024).